

دانشگاه جامع علمی کاربردی

عنوان درس:
تحلیل محتوای پیام های ارتباطی

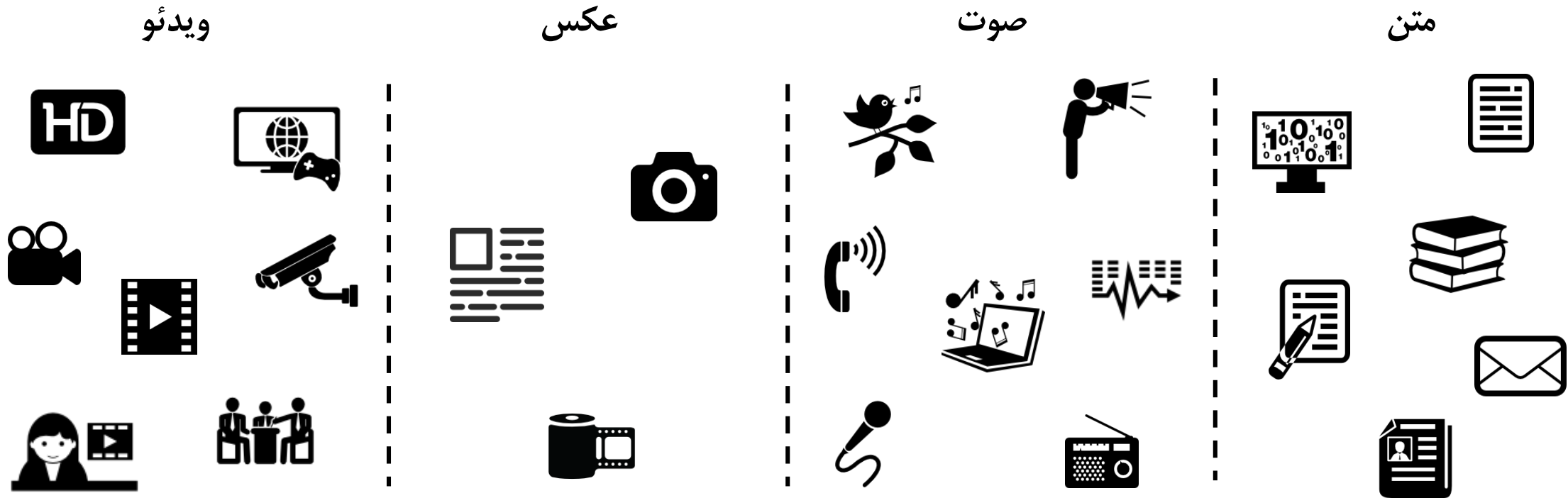
مدرس: هادی سجادی راد
ترم دوم سال تحصیلی ۹۳-۹۴

دانشگاه خبر شیراز

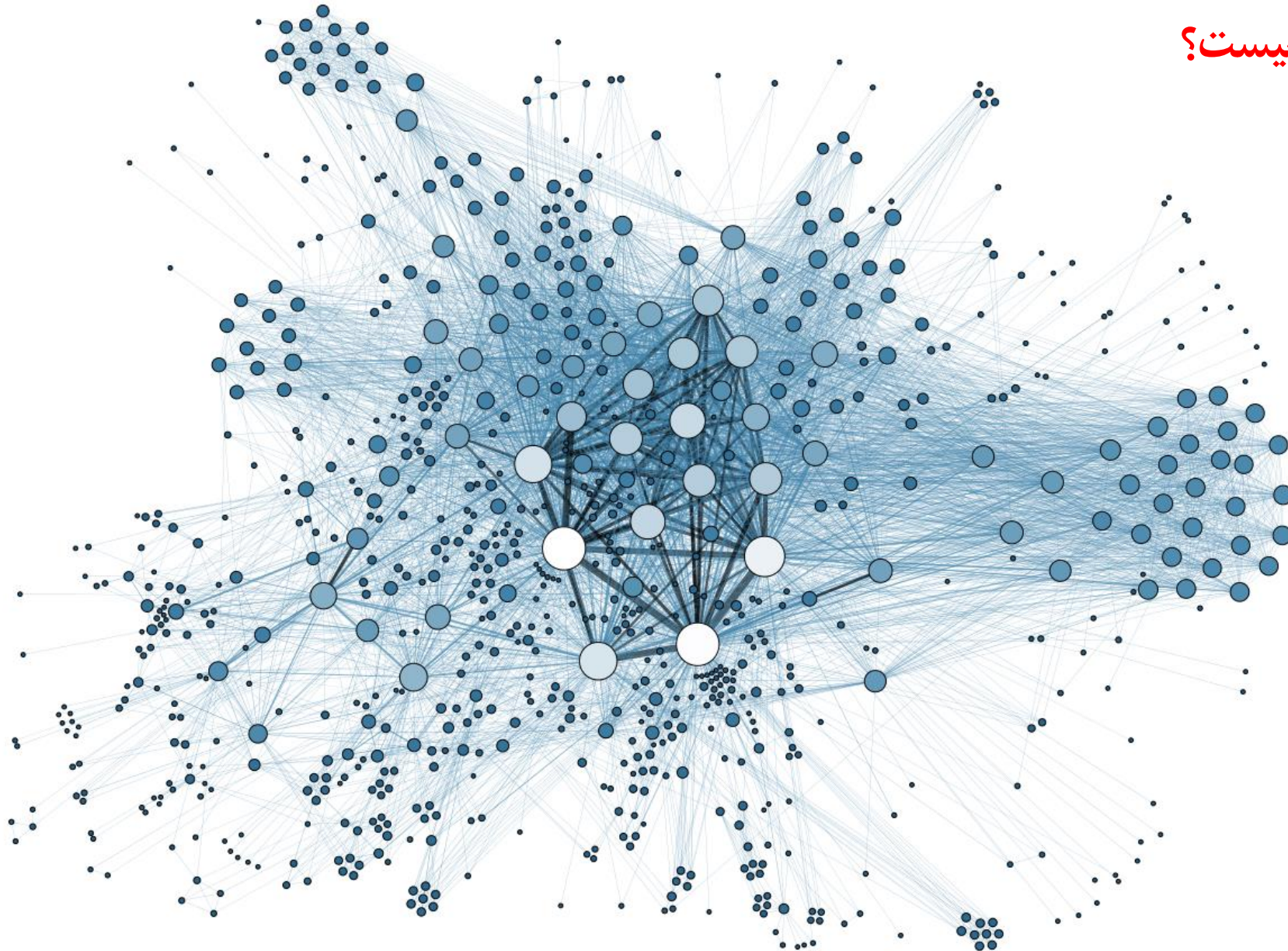

تحلیل محتوا چیست؟

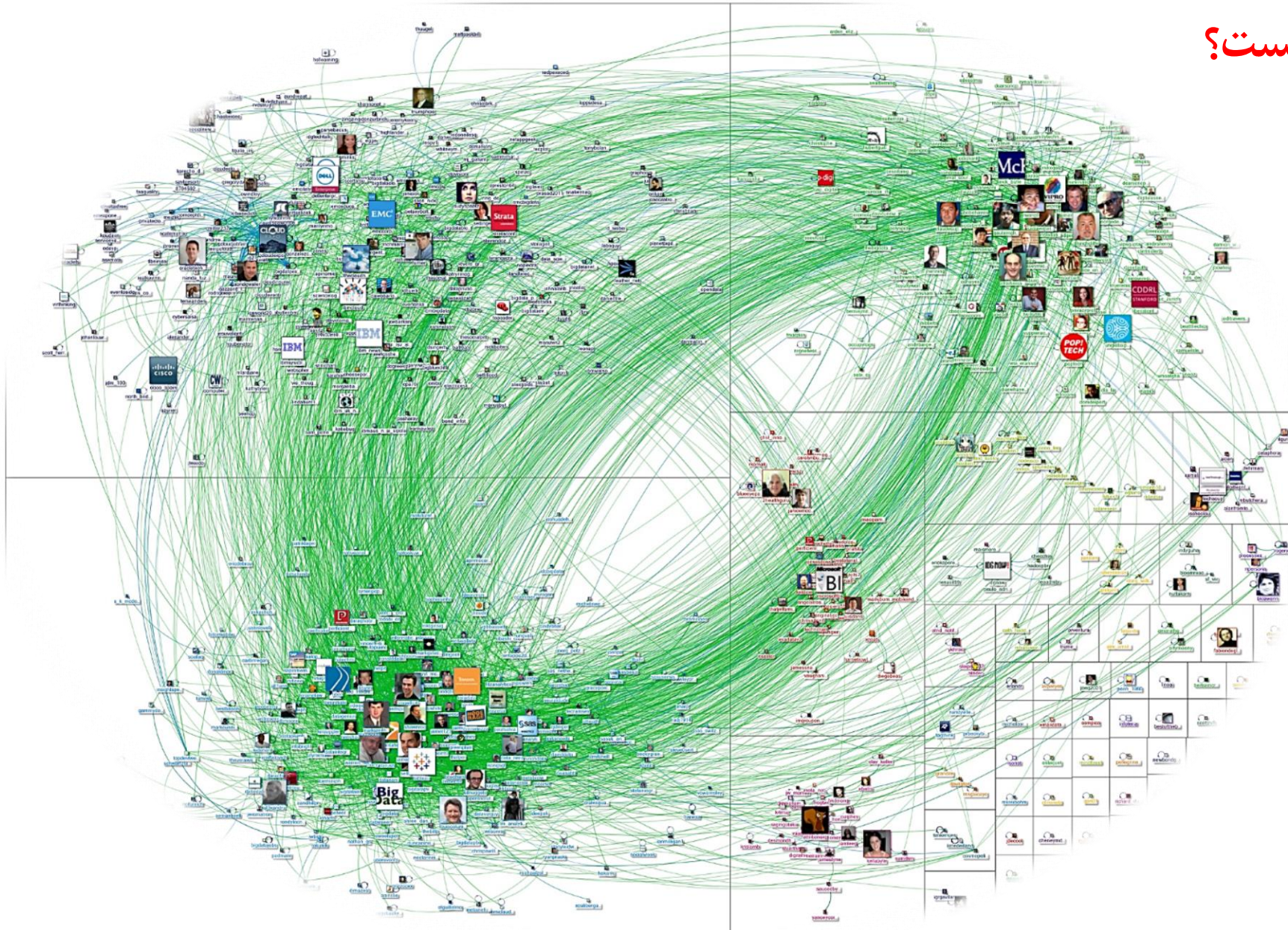
- تحلیل محتوا (content analysis) به عنوان یکی از روش های تحقیق، سال هاست مورد توجه بسیاری از پژوهشگران در رشته های مختلف قرار گرفته است. در تحلیل محتوا، پژوهشگر به جای آن که نگرش ها، باورها و دیدگاه های افراد را از طریق پرسشنامه مورد مقایسه و بررسی قرار دهد، پیام هایی را که تولید کرده اند مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد.

تحلیل محتوا چیست؟

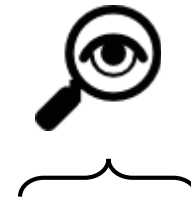
تحلیل محتوا چیست؟

تحلیل محتوا چیست؟

در فرایند تحلیل محتوا، تمرکز تحلیل گر بر پیام است و بررسی ویژگی های فرستنده و گیرنده مد نظر نمی باشد

فرستنده

پیام

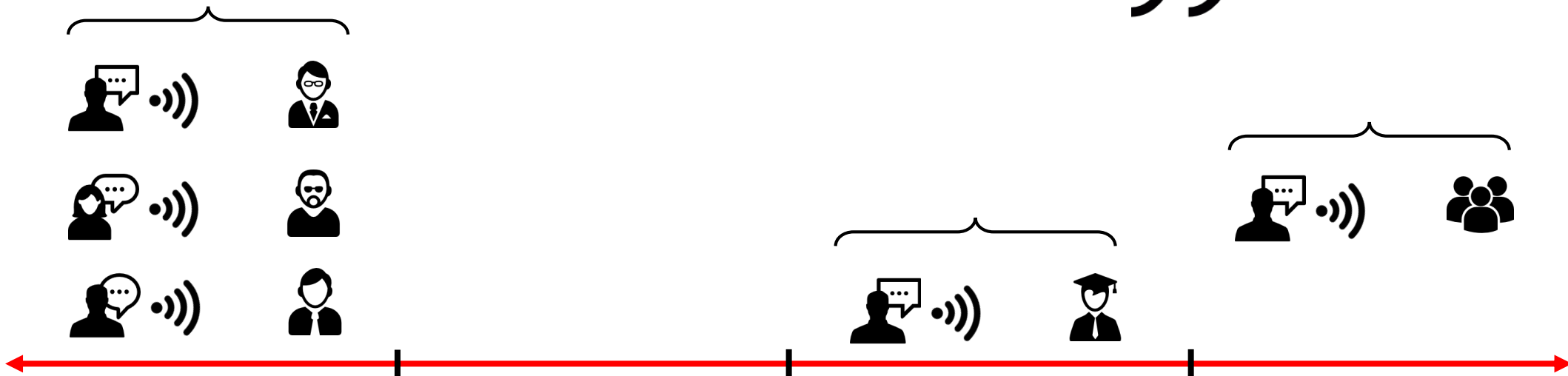

گیرنده

تحلیل محتوا چیست؟

تحلیل محتوا، روشی است که امکان مقایسه تطبیقی را بین پیام های تولید شده در یک مقطع یا زمان های گوناگون فراهم می سازد

”

تعریف تحلیل محتوا

در بین تعاریفی که برای تحلیل محتوا ارائه شده، به نظر می رسد که تعریف برنارد برلسون (Bernard Berelson) تعریف جامع تری است زیرا، هنوز هم با گذشت سال ها، پژوهشگران به آن استناد می کنند.

برلسون می نویسد:

تحلیل محتوا یک شیوه تحقیقی است که برای تشریح عینی، منظم و کمی محتوای آشکار پیام های ارتباطی به کار می رود

عینی: اصل عینیت در مقابل ذهنیت قرار دارد؛ به این معنا که مقوله های تحقیق باید به گونه ای تعریف شوند که اگر پژوهشگر دیگری همان محتوا را با همان تعاریف مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد به نتیجه ای یکسان برسد.

منظم: منظور از نظم در تحلیل محتوا این است که:

اول: روش کار و نحوه ی جمع آوری داده ها در تمام بخش ها یکسان باشد

دوم: مقوله ها به صورتی انتخاب می شوند که تمام محتوای مربوط به موضوع مورد تحلیل را در بر گیرند

سوم: داده های تحقیق طوری جمع آوری شوند که سؤال ها و فرضیه های تحقیق را پاسخ گویند

تعریف تحلیل محتوا

کمی: در تحلیل محتوا «واحد تحلیل» باید قابل اندازه گیری یا شمارش باشد.

آشکار: آنچه در تحلیل محتوا مورد بررسی و تحلیل قرار می گیرد، محتوای آشکار پیام در برابر محتوای نهان است. جنبه های مخفی و نهان پیام نمی تواند مورد تجزیه و تحلیل عینی قرار گیرد.

مراحل تحلیل محتوا

۱- طرح هدف، مسئله، سؤال ها و فرضیه های تحقیق

۲- انتخاب واحد تحلیل

۳- ساختن مقوله ها و زیر مقوله های تحقیق

۴- تعیین جامعه آماری و نحوه نمونه گیری

۵- کد گذاری و نحوه جمع آوری داده ها

۶- کنترل و صحت کد گذاری کد گزاران

۷- پایایی و روایی تحقیق

۸- آزمون های آماری

۹- تجزیه و تحلیل داده ها

۱۰- خلاصه و نتیجه گیری

کد گذاری و نحوه جمع آوری داده ها:

نمونه دستور العمل کد گذاری برای استفاده از برنامه SPSS

ستون		نام متغیر SPSS	شرح	
1-3		ID	Story Identification	شماره ترتیب مطالب
4	X1		"Week Days"	کد روزهای هفته
		شنبه	1	
		یکشنبه	2	
		دوشنبه	3	
		سه شنبه	4	
		چهارشنبه	5	
		پنج شنبه	6	

کد گذاری و نحوه جمع آوری داده ها:

نمونه دستور العمل کد گذاری برای استفاده از برنامه SPSS

ستون		نام متغیر SPSS	شرح
5-6	X2		کد نام روزنامه "Newspaper"
		آفتاب یزد	01
		ابرار	02
		اطلاعات	03
		انتخاب	04
		ایران	05
		جام جم	06
		جمهوری اسلامی	07
		حیات نو	08

کد گذاری و نحوه جمع آوری داده ها:

نمونه دستور العمل کد گذاری برای استفاده از برنامه SPSS

ستون		نام متغیر SPSS	شرح	
7-8	X3		"Story Content"	کد محتوای مطلب
		نظامی، دفاع، جنگ، خشونت‌های سیاسی	01	
		روابط خارجی - سیاسی	02	
		حکومت محلی - سیاسی	03	
		امور اقتصادی، تجاری، کارگری، کشاورزی	04	
		علوم پزشکی، بهداشت	05	
		امور آموزشی	06	
		حوادث و اتفاقات	07	
		امور قضائی، جنایت	08	
		انرژی، محیط زیست، صرفه جویی	09	

کد گذاری و نحوه جمع آوری داده ها:

نمونه دستور العمل کد گذاری برای استفاده از برنامه SPSS

ستون		نام متغیر SPSS	شرح	
9	X4		"Style"	کد سبک مطلب
		خبر	1	
		سرمقاله، تفسیر، اظهار نظر، یادداشت	2	
		گزارش	3	
		مصاحبه و میزگرد	4	
		نامه ها و تلفن های خوانندگان	5	
		پاسخ مسؤلان (روابط عمومی)	6	
		سایر (غیر از موارد بالا)	7	

کد گذاری و نحوه جمع آوری داده ها:

نمونه برگه ی کد گذاری یک خبر

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	20
0	0	1	3	0	3	0	9	1				
0	0	2	2	0	2	0	4	2				
0	0	3										
0	0	4										

مزایا و معایب تحلیل محتوا

الف - مزایای تحلیل محتوا:

- ۱) امکان مقایسه تطبیقی در دوره ها و زمان های مختلف در تحلیل محتوی وجود دارد. کاری که در تحقیق پیمایشی به آسانی امکان پذیر نیست.
- ۲) با تعدادی کدگذار مجرب می توان انبوهی از داده ها را جمع آوری کرد.
- ۳) با وجود امکانات کامپیوتر، امروزه می توان هزاران هزار اطلاعات را ثبت و به آسانی محاسبات را انجام داد و تحلیل کرد.

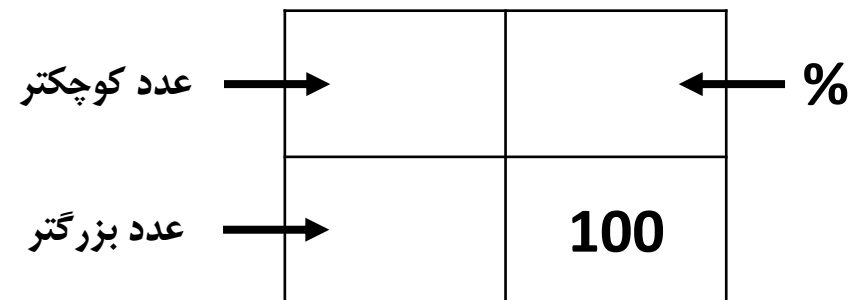
ب - کاستی های تحلیل محتوا:

- ۱) جمع آوری، ثبت و اصلاح داده ها طولانی و نیازمند وقت بسیاری است.
- ۲) در بین عناصر ارتباط (فرستنده، گیرنده، پیام، وسیله ارتباطی)، تنها پیام های تولید شده قابل بررسی و تحلیل است.
- ۳) تأثیر پیام های تولید شده بر روی مخاطبان به طور مستقیم قابل بررسی علمی و عینی نیست، هر چند که نمی توان آثار این پیام ها را نادیده گرفت.

نحوه محاسبه ضریب قابلیت اعتماد

مراحل انجام کار:

- ۱- کدگذاری مقوله ها را برابر دستورالعمل مربوط انجام می دهیم.
- ۲- جدول های توزیع فراوانی هر مقوله را با درصد زیر مقوله ها تعیین می کنیم.
- ۳- با توجه به تعداد موارد، بین ۱۰ تا ۲۰ درصد از کل نمونه را به قرعه انتخاب می کنیم و همراه تعاریف عملیاتی به فرد دیگری برای کدگذاری مجدد می دهیم.
- ۴- درصد توافق میان دو کدگذاری («درصد توافق مشاهده شده» PO) را محاسبه می کنیم.

نحوه محاسبه ضریب قابلیت اعتماد

محاسبه («درصد توافق مشاهده شده» Po)

جدول توزیع فراوانی سبک مطالب یک روز
تلکس خبرگزاری جمهوری اسلامی*

سبک مطلب	تعداد	درصد
۱- خبر	۲۴۵	
۲- تفسیر و اظهار نظر	۳۵	
۳- گزارش	۲۰	
۴- سایر	۱۲	
جمع	۳۱۲	

* درصدها گرد (روند) شده است. داده ها فرضی است.

نحوه محاسبه ضریب قابلیت اعتماد

محاسبه («درصد توافق مشاهده شده» Po)

جدول توزیع فراوانی سبک مطالب یک روز
تلکس خبرگزاری جمهوری اسلامی*

سبک مطلب	تعداد	درصد
۱- خبر	۲۴۵	٪۷۹
۲- تفسیر و اظهار نظر	۳۵	٪۱۱
۳- گزارش	۲۰	٪۶
۴- سایر	۱۲	٪۴
جمع	۳۱۲	٪۱۰۰

* درصدها گرد (روند) شده است. داده ها فرضی است.

نحوه محاسبه ضریب قابلیت اعتماد

محاسبه («درصد توافق مشاهده شده» P_o)

شماره ترتیب که به قرعه انتخاب شده (۵۰ مورد)	کدگذار اول سبک مطلب	کدگذار دوم سبک مطلب	توافق (+) یا عدم توافق (-) در مورد سبک مطلب
۰۰۳	۱	۱	+
۰۱۰	۱	۱	+
۰۱۵	۲	۲	+
۰۲۳	۱	۲	-
۰۴۰	۲	۳	-
۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰
۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰
۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰	۰۰۰
۲۵۸	۳	۳	+
۲۹۵	۱	۱	+
۳۱۱	۲	۱	-

تعداد توافق: ۴۵ مورد

تعداد کل: ۵۰ مورد

45	?	← P_o
50	100	

نحوه محاسبه ضریب قابلیت اعتماد

۵- « درصد توافق مورد انتظار » Pe را با توجه به فرمول زیر بدست می آوریم:

فرمول شماره یک

$$Pe = \sum_{i=1}^k Pi^2$$

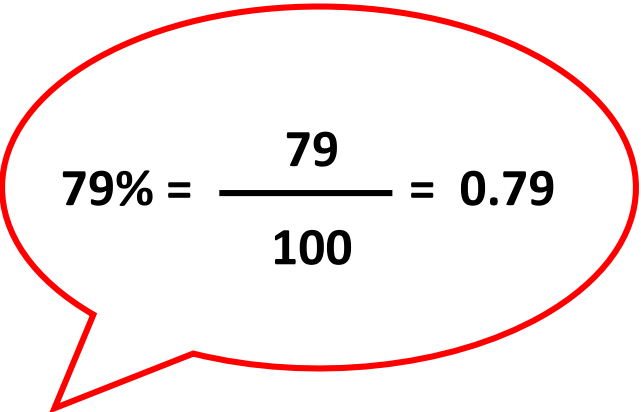
K = تعداد زیر مقوله ها

Pi = نسبت هر زیر مقوله در کل نمونه

i = کل نمونه

$$Pe = \boxed{} + \boxed{} + \boxed{} + \boxed{}$$

$$Pe = (0.79)^2 + (0.11)^2 + (0.06)^2 + (0.04)^2 = 0.64$$

$$79\% = \frac{79}{100} = 0.79$$

نحوه محاسبه ضریب قابلیت اعتماد

۶- حاصل به دست آمده را در فرمول قرار می دهیم:

فرمول شماره دو

$$\pi = \frac{Po - Pe}{1 - Pe}$$

π = ضریب قابلیت اعتماد

Po = درصد توافق مشاهده شده

Pe = درصد توافق مورد انتظار

$$\pi = \frac{0.90 - 0.64}{1 - 0.64} = \frac{0.26}{0.36} = 0.72$$

گرچه میزان مورد قبول π بستگی به نوع تحقیق دارد، ولی معمولاً

در تجزیه و تحلیل محتوا باید از ۰/۷۰ بزرگتر باشد تا بتوان به

کدگذاری مقوله ها و جامع و مانع بودن آنها و در نتیجه به عینیت تحقیق اطمینان کرد. در مواردی که این مقدار از ۰/۷۰ کوچکتر است این موضوع مطرح است که احتمالاً تعاریف عملیاتی مقوله ها مبهم بوده یا کدگذار دقت لازم را مبذول نداشته است.

منابع امتحانی:

۱- کلیه مطالب ارائه شده در کلاس

۲- کتاب تحلیل محتوا (نوشته: دکتر نعیم بدیعی)

* شیوه ارزشیابی:

۱- تکالیف فردی و گروهی در طول ترم تحصیلی

۲- امتحان پایان ترم (سوالات تستی و تشریحی)

موفق باشید...

تذکر:

به همراه داشتن یک عدد ماشین حساب در جلسه امتحان بلامانع و بلکه الزامی می باشد

تذکر:

بر اساس قوانین آموزشی دانشگاه، استفاده از تلفن همراه در جلسه امتحان تحت هر عنوانی (حتی به عنوان ماشین حساب) ممنوع می باشد.

